

Eiropas Savienības
Padome

Briselē, 2022. gada 3. oktobrī
(OR. en)

Starpiestāžu lieta:
2022/0303(COD)

13079/22
ADD 3

JUSTCIV 121
JAI 1260
CONSOM 243
COMPET 753
MI 703
FREMP 197
CODEC 1399
TELECOM 389
CYBER 311
DATAPROTECT 266

PAVADVĒSTULE

Sūtītājs:	Eiropas Komisijas ģenerālsekretāre, parakstījusi direktore <i>Martine DEPREZ</i>
Saņemšanas datums:	2022. gada 29. septembris
Saņēmējs:	Padomes Ģenerālsekretariāts
K-jas dok. Nr.:	SWD(2022) 320 final
Temats:	KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS IETEKMES NOVĒRTĒJUMA KOPSAVILKUMA ZIŅOJUMS Pavaddokuments dokumentam Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par ārpuslīgumiskās civiltiesiskās atbildības noteikumu pielāgošanu mākslīgajam intelektam (MI atbildības direktīva)

Pielikumā ir pievienots dokuments SWD(2022) 320 *final*.

Pielikumā: SWD(2022) 320 *final*

Briselē, 28.9.2022.
SWD(2022) 320 final

KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS
IETEKMES NOVĒRTĒJUMA KOPSAVILKUMA ZIŅOJUMS

Pavaddokuments dokumentam

Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai
par ārpuslīgumiskās civiltiesiskās atbildības noteikumu pielāgošanu mākslīgajam
intelektam (MI atbildības direktīva)

{COM(2022) 496 final} - {SEC(2022) 344 final} - {SWD(2022) 318 final} -
{SWD(2022) 319 final}

Kopsavilkuma lapa
Ietekmes novērtējums: iniciatīva par civiltiesisko atbildību par MI sistēmu radītu kaitējumu
A. Rīcības nepieciešamība
Problēmas būtība un nozīme ES līmenī
MI ieviešana ir gan Komisijas mērķis, gan paredzama tendence. Lai gan sagaidāms, ka MI iespējoti ražojumi/pakalpojumi būs drošāki nekā tradicionālie ražojumi/pakalpojumi, starpgadījumi būs arī turpmāk. Pašreizējie atbildības noteikumi, jo īpaši valstu pieņemtie noteikumi attiecībā uz atbildību par vainu, nav pielāgoti, lai izskatītu prasības par saukšanu pie atbildības par kaitējumu, ko radījuši MI iespējoti ražojumi un pakalpojumi. Saskaņā ar šādiem noteikumiem cietušajiem ir jāpierāda kaitējumu nodarījušās personas nelikumīga darbība/bezdarbība. Mākslīgā intelekta īpašo iezīmi, piemēram, autonomijas un nepārredzamības (tā sauktais “melnās kastes efekts”), dēļ ir grūti vai pārmērīgi dārgi identificēt atbildīgo personu un pierādīt, ka ir izpildīti nosacījumi, lai prasība par saukšanu pie atbildības būtu sekmīga. Komisija vēlas novērst, ka no MI radīta kaitējuma cietušie, piemēram, iedzīvotāji, uzņēmumi, ir mazāk aizsargāti nekā no tradicionālajām tehnoloģijām cietušie. Tas, ka nav iespējas saņemt kompensāciju, var ietekmēt viņu uzticēšanos MI un galu galā MI iespējotu ražojumu/pakalpojumu ieviešanu. Nav skaidrības par to, kā valstu atbildības noteikumus var piemērot MI specifikai. Turklāt tiesas, saskaroties ar cietušajam netaisnīgu rezultātu, esošos noteikumus var <i>uz ad hoc</i> pamata piemērot tā, lai tiktu panākts taisnīgs rezultāts. Tas radīs juridisku nenoteiktību. Tā rezultātā uzņēmumiem būs grūti paredzēt, kā kaitējuma gadījumā tiks piemēroti spēkā esošie atbildības noteikumi. Tādējādi tiem būs grūti novērtēt un apdrošināt savu iespējamo atbildību. Uz uzņēmumiem, kas veic pārrobežu tirdzniecību, ietekme būs lielāka, jo minētā nenoteiktība aptvers dažādas jurisdikcijas. Tas jo īpaši skars MVU, kuri nevar paļauties uz iekšējo juridisko kompetenci vai kapitāla rezervēm. Turklāt sagaidāms, ka gadījumā, ja ES nerīkosies, dalībvalstis savus valsts atbildības noteikumus pielāgos MI radītajām problēmām. Tā rezultātā būs vēl lielāka sadrumstalotība un palielināsies izmaksas uzņēmumiem, kas darbojas pāri robežām.
Sasniedzamie mērķi
Iniciatīva palīdz īstenot Komisijas prioritāti digitālās pārkārtošanās jomā. Vispārējais mērķis ir veicināt uzticama MI ieviešanu, lai pilnībā izmantotu visas MI sniegtās priekšrocības. Tāpēc baltās grāmatas par MI mērķis ir radīt uzticēšanās ekosistēmu, kas veicinātu mākslīgā intelekta ieviešanu. Šī iniciatīva par atbildību bija nepieciešama, ņemot vērā mākslīgajam intelektam pielāgotos drošuma noteikumus, un tādējādi tā papildina MI aktu. MI iniciatīva: - nodrošinās, ka no MI iespējotiem ražojumiem/pakalpojumiem cietušajiem ir tāda pati aizsardzība kā no tradicionālajām tehnoloģijām cietušajiem; - mazinās juridisko nenoteiktību attiecībā uz tādu uzņēmumu iespējamo atbildību, kuri izstrādā vai izmanto MI; - novērsīs sadrumstalotus ar MI saistītus valstu civiltiesiskās atbildības noteikumu pielāgojumus.

ES līmeņa rīcības pievienotā vērtība (subsidiaritāte)
Lai veicinātu MI ieviešanu Eiropā, ES vienotais tirgus ir jāatver tiem ekonomikas dalībniekiem, kuri vēlas izstrādāt vai ieviest MI savos uzņēmumos. Taču pirms tam ir jāmazina juridiskā nenoteiktība un jānovērš sadrumstalotība, kas rastos, ja dalībvalstis savus noteikumus pielāgotu atšķirīgi. Piesardzīgas aplēses liecina, ka ar MI atbildību saistīta ES līmeņa rīcība pozitīvi ietekmētu attiecīgās pārrobežu tirdzniecības produkcijas vērtību, kura salīdzinājumā ar pamatscenāriju pieaugtu par 5–7 %.
B. Risinājumi
Risinājumu varianti izvirzīto mērķu sasniegšanai. Vēlamais risinājums. Ja tāda nav – iemesli
1. politikas risinājums. Trīs pasākumi, ar ko atvieglo pierādīšanas pienākumu cietušajiem attiecībā uz prasības par saukšanu pie atbildības pamatošanu: a) saskaņot, kā informāciju, kas reģistrēta/dokumentēta saskaņā ar MI akta produktu drošuma noteikumiem, var izpaust tiesvedībā, lai cietušais varētu identificēt un pierādīt kaitējumu izraisījušo darbību/bezdarbību; b) ja cietušais pierāda, ka atbildīgā persona nav izpildījusi MI akta drošuma prasības, kuru mērķis ir novērst kaitējumu, tiesas varētu prezumēt, ka šī neizpilde ir izraisījusi kaitējumu. Iespējamajai atbildīgajai personai būtu iespēja atspēkot šādu prezumpciju, piemēram, pierādot, ka kaitējumam ir cits cēlonis; c) ja cietušais prasību par saukšanu pie atbildības var pamatot, vienīgi parādot to, kas noticis MI iekšienē, šāds pienākums cietušajam tiktu atvieglots. Iespējamajai atbildīgajai personai tiktu dota iespēja pierādīt, ka tā nav rīkojusies nolaidīgi. 2. politikas risinājums. 1. risinājuma pasākumi + atbildības neatkarīgi no vainas režīma saskaņošana attiecībā uz MI izmantošanas gadījumiem ar konkrētu riska profilu. Atbildība neatkarīgi no vainas nozīmē, ka persona, kas pakļauj sabiedrību riskam (bieži apdraudot vērtīgas juridiskas intereses (dzīvību, veselību, īpašumu)) un gūst no tā labumu, ir atbildīga šāda risks īstenošanās gadījumā; piemērs – transportlīdzekļu īpašnieka atbildība. Šādos gadījumos cietušajam ir jāpierāda tikai tas, ka nodarītais kaitējums izriet no atbildīgās personas riska sfēras. Šis pasākums var tikt apvienots ar obligāto apdrošināšanu. 3. politikas risinājums. Pakāpeniska pieeja (vēlamais politikas risinājums), ko veido: pirmais posms – 1. risinājuma pasākumi, un otrais posms – pārskatīšanas mehānisms, kura mērķis ir atkārtoti izvērtēt nepieciešamību saskaņot atbildību neatkarīgi no vainas attiecībā uz MI izmantošanas gadījumiem ar konkrētu riska profilu (iespējams, apvienojumā ar obligāto apdrošināšanu).
Dažādu ieinteresēto personu viedokļi. Atbalsts konkrētiem risinājumiem
Kopumā lielākā daļa ieinteresēto personu apstiprināja konstatētās problēmas un atbalstīja ES līmeņa rīcību. ES iedzīvotāji, patērētāju organizācijas un akadēmiskās iestādes pārliecinoši apstiprināja, ka ir vajadzīga ES rīcība, lai mazinātu problēmas cietušajiem attiecībā uz pierādīšanas pienākumu. Uzņēmumi atzina, ka

neskaidrība par atbildības noteikumu piemērošanu rada negatīvu ietekmi, bet bija piesardzīgāki un lūdza mērķtiecīgu iejaukšanos, lai novērstu inovācijas ierobežošanu.

Līdzīga situācija bija vērojama attiecībā uz politikas risinājumiem. ES iedzīvotāji, patērētāju organizācijas un akadēmiskās iestādes stingri atbalstīja vismaz pasākumus attiecībā uz pierādīšanas pienākumu. Viņi arī atbalstīja visstingrāko pasākumu, proti, atbildības neatkarīgi no vainas saskaņošanu apvienojumā ar obligāto apdrošināšanu.

Uzņēmumu viedokļi par politikas risinājumiem atšķīrās vairāk, arī atkarībā no to lieluma. Atbildība neatkarīgi no vainas tika uzskatīta par nesamērīgu. Pierādīšanas pienākuma atvieglošanas saskaņošana guva lielāku atbalstu, jo īpaši MVU vidū. Tomēr uzņēmumi brīdināja, ka pierādīšanas pienākumu nevajadzētu pārnest pilnībā.

C. Vēlamā risinājuma ietekme

Ieguvumi no vēlamā risinājuma (ja tāda nav, tad no galvenajiem risinājumiem)

Vēlamais politikas risinājums nodrošinātu, ka no MI iespējotiem ražojumiem un pakalpojumiem cietušie (fiziskas personas, uzņēmumi un citi publiski vai privāti subjekti), ir ne mazāk aizsargāti kā no tradicionālajām tehnoloģijām cietušie. Tas palielinātu uzticēšanos MI un veicinātu tā ieviešanu.

Turklāt iniciatīva mazinātu juridisko nenoteiktību un novērstu sadrumstalotību, un tādējādi palīdzētu tiem uzņēmumiem, it īpaši MVU, kas vēlas pilnībā izmantot ES vienotā tirgus potenciālu un ieviest MI iespējos ražojumus un pakalpojumus pāri robežām.

Iniciatīva arī uzlabotu nosacījumus apdrošinātājiem, lai tie varētu piedāvāt segumu ar MI saistītām darbībām, kas jo īpaši MVU ir nepieciešams risku pārvaldīšanai.

Attiecībā uz ieguvumiem videi paredzams, ka iniciatīva radīs efektivitāti un veicinās inovāciju attiecībā uz videi draudzīgām tehnoloģijām.

Vairums progresīvo ražojumu un pakalpojumu, ko ar šo iniciatīvu paredzēts veicināt, vēl nav laisti tirgū. Ierosinātie pasākumi ir priekšgājēji, jo ar tiem tiesiskais regulējums tiek pielāgots MI īpašajām vajadzībām un tā radītajām problēmām, lai izveidotu uzticēšanās un juridiskās noteiktības ekosistēmu.

Tā kā tiek izmantota šāda uz nākotni vērsta politikas pieeja, nav pieejami pietiekami dati vēlamā politikas risinājuma ietekmes kvantitatīvai novērtēšanai. Tāpēc šī ietekme tika novērtēta galvenokārt kvalitatīvi, ņemot vērā visus pieejamos datus, ekspertu aplēses un ieinteresēto personu devumu. Balstoties uz pamatotiem pieņēmumiem, tika izmantotas dažas kvantitatīvās noteikšanas pieejas.

Tiek lēsts, ka vēlamais politikas risinājums 2025. gadā MI tirgus vērtību ES27 palielinātu par aptuveni 500 milj.–1,1 mljrd. EUR. Turklāt mikroekonomiskā analīze, kuras pamatā ir tirgus dati par robotizētiem putekļsūcējiem, liecina, ka, pateicoties šai iniciatīvai, ES27 vien šajā ražojumu kategorijā kopējā labklājība pieaugtu par 30,11–53,74 milj. EUR.

Vēlamā risinājuma (ja tāda nav, tad galveno risinājumu) izmaksas

Vēlamais politikas risinājums novērš ar atbildību saistītās nepilnības, ko rada MI īpašās iezīmes. Tas nodrošinātu, ka gadījumos, kad cietušais nepieciešamos faktus nebūtu varējis pierādīt MI īpašo iezīmju dēļ, izmaksas sedz nevis cietušais, bet gan par kaitējuma nodarīšanu atbildīgā persona.

Tas atbilst vienam no tiesību aktu par atbildību pamatmērķiem, t. i., nodrošināt, ka persona, kas,

rīkodamās nelikumīgi, nodara kaitējumu citai personai, atlīdzina cietušajam radīto kaitējumu. Komisijas politikas mērķis ir arī nodrošināt, ka cietušajiem, kam kaitējums nodarīts MI iesaistes rezultātā, ir tāds pats aizsardzības līmenis kā no tradicionālo tehnoloģiju radīta kaitējuma cietušajiem. Tādējādi var efektīvāk sadalīt izmaksas un attiecināt tās uz personu, kura faktiski ir radījusi kaitējumu un kurai ir vislielākās iespējas novērst kaitējuma rašanos.

Iespējamās atbildīgās personas (jo īpaši uzņēmumi, kas darbojas MI tirgū), visticamāk, būs apdrošinātas. Pateicoties apdrošināšanas risinājumiem, atbildības slogu var sadalīt starp visiem apdrošinātajiem un tādējādi atbildīgo personu izmaksas ierobežot līdz ikgadējām apdrošināšanas prēmijām. Tā rezultātā apdrošinātās atbildīgās personas izmaksas, ko veido kompensācija cietušajam, izjustu tikai kā apdrošināšanas prēmijas nelielu palielinājumu.

Ļoti pārliecinoša un precīza izmaksu noteikšana nebija iespējama, jo vairums progresīvo ražojumu un pakalpojumu, ko veicina šī iniciatīva, vēl nav pieejami tirgū. Pamatojoties uz pieejamajiem datiem, ekspertu analīzi un pamatotiem pieņēmumiem, tika aplēsts, ka vēlāmā politikas risinājuma rezultātā kopējā vispārējās civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas prēmiju summa, kas katru gadu tiek maksāta ES, varētu palielināties par 5,35–16,1 milj. EUR.

Ietekme uz MVU un konkurētspēju

Uzlabojot MI iespējotu ražojumu un pakalpojumu iekšējā tirgus darbības nosacījumus, iniciatīva pozitīvi ietekmētu to uzņēmumu konkurētspēju, kuri darbojas Eiropas MI tirgū. Šie uzņēmumi kļūtu konkurētspējīgāki pasaules mērogā, un tādējādi tiktu stiprināta ES pozīcija attiecībā pret tās konkurentiem (galvenokārt ASV un Ķīnu) globālajā sacensībā MI jomā. Tā kā mākslīgais intelekts ir transversāla pamattehnoloģija, šādas priekšrocības baudītu nevis tikai dažas konkrētas nozares, bet gan – lielākā vai mazākā mērā – visas nozares, kurās tiek izstrādāts vai izmantots MI.

MVU ieguvums no mazākas juridiskās nenoteiktības un sadrumstalotības būtu lielāks nekā citām ieinteresētajām personām, jo tos šīs problēmas, kas izriet no pašreizējiem atbildības noteikumiem, skar vairāk. Šī iniciatīva uzlabotu nosacījumus, jo īpaši maziem un vidējiem uzņēmumiem, kas vēlas MI iespējotus ražojumus vai pakalpojumus ieviest citās dalībvalstīs. Tas ir būtiski, jo Eiropas Savienības MI tirgu lielā mērā virza MVU, kas izstrādā, ievieš vai izmanto MI tehnoloģijas.

Šī iniciatīva MVU būtu izdevīga arī kā no MI radīta kaitējuma cietušajiem, jo tie, pieprasot kompensāciju, varētu izmantot pierādīšanas pienākuma atvieglošanas iespēju.

Nozīmīga ietekme uz valstu budžetiem un pārvaldes iestādēm

Nav paredzama būtiska ietekme uz valstu budžetiem un pārvaldes iestādēm.

Paredzētos pasākumus, ar ko cietušajiem atvieglo pierādīšanas pienākumu, bez sarežģījumiem varētu iekļaut esošajās dalībvalstu procesuālajās un civiltiesiskās atbildības sistēmās.

Dalībvalstīm būs jāziņo par iniciatīvas īstenošanu un jāsniedz noteikta informācija, lai Komisija varētu veikt mērķtiecīgu pārskatīšanu. Tomēr šīs ziņošanas prasības attieksies tikai uz informāciju, ko var iegūt no dalībvalstu esošajām datubāzēm, un informāciju, kura paziņota saskaņā ar citiem juridiskajiem instrumentiem (piemēram, MI aktu vai Mehānisko transportlīdzekļu apdrošināšanas direktīvu). Šādā veidā tiks panākta sinerģija un nodrošināta turpmāko politikas pasākumu saskaņotība dažādās politikas jomās.

Cita nozīmīga ietekme

Pamattiesības. Iniciatīva palīdzēs privātpersonām efektīvi īstenot pamattiesības un saglabās tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību gadījumos, kad ir īstenojušies MI radītie riski pamattiesībām (piemēram, diskriminācija).

Starptautiskā dimensija. Ierosinot līdzsvarotu pieeju attiecībā uz atbildību par MI radītu kaitējumu, ES ir iespēja noteikt globālu etalonu un popularizēt savu pieeju kā globālu risinājumu, kas galu galā nodrošinās konkurences priekšrocības “Eiropā radītam MI”.

Proporcionalitāte

Ar vēlamu risinājumu ir paredzēts sagatavot pamatu MI izstrādei un izmantošanai un vienlaikus sasniegt galveno mērķi – veicināt tā ieviešanu ES.

Tomēr šis risinājums nepārsniegs to, kas ir nepieciešams. Pirmkārt, ES intervence ir mērķtiecīga, jo tā tikai atvieglos pierādīšanas pienākumu cietušajiem. Tiks saskaņoti tikai tie atbildības elementi, attiecībā uz kuriem MI rada problēmas, savukārt citi elementi, piemēram, vainas un cēloņsakarības noteikšana notiks saskaņā ar spēkā esošajiem valstu tiesību aktiem.

Otrkārt, vēlamajā risinājumā nepieciešamības saskaņot atbildību neatkarīgi no vainas novērtēšana ir atlikta uz vēlāku posmu, kad varēs iegūt vairāk informācijas par MI un tā izmantošanu (sk. tālāk).

Treškārt, attiecībā uz vēlamu risinājumu tiks ierosināta minimālas saskaņošanas pieeja. Lai gan minimālā saskaņošana nerada pilnīgi vienlīdzīgus konkurences apstākļus, tā nodrošina, ka jaunie noteikumi bez sarežģījumiem var tikt iekļauti dalībvalstu spēkā esošajā civiltiesiskās atbildības regulējumā.

Tādējādi dalībvalstis savos tiesību aktos varēs iekļaut vēlamā risinājuma mērķtiecīgos ES intervences pasākumus. Iniciatīva visā ES palielinās juridisko noteiktību, novērsīs turpmāku juridisko sadrumstalotību un nodrošinās cietušajiem efektīvu aizsardzību, kas ir salīdzināma ar cita veida kaitējuma gadījumos nodrošināto aizsardzības līmeni.

D. Turpmākie pasākumi

Politikas pārskatīšanas termiņš

Vēlamais politikas risinājums ietver pakāpenisku pieeju: vispirms tiks ieviesti pasākumi, ar ko cietušajam atvieglo pierādīšanas pienākumu, bet pēc pieciem gadiem, pamatojoties uz pārskatīšanas klauzulu, tiks novērtēta situācija. Šis process ļaus Komisijai, ņemot vērā tehnoloģijas attīstību un tās izmantošanu, novērtēt, vai papildus pasākumiem, ar ko atvieglo pierādīšanas pienākumu, ir nepieciešama arī atbildības neatkarīgi no vainas saskaņošana un obligātā apdrošināšana.